

Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
YVESE BOTA
přednesené dne 14. května 2014¹

Věc C-244/13

Ewaen Fred Ogieriakhi
proti
Minister for Justice and Equality,
Irsku,
Attorney General,
An Post

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná High Court (Irsko)]

„Právo občanů Unie de svobodně se pohybovat a pobývat na území členského státu — Směrnice 2004/38/ES — pojem „nepřetržitý pobyt s občanem Unie v hostitelském členském státě po dobu pěti let“ — Právo trvalého pobytu“

1. Tato žádost o rozhodnutí o předběžné otázce dává Soudnímu dvoru v první řadě příležitost ke zpřesnění pojmu „nepřetržitý legální pobyt s občanem Unie“ ve smyslu čl. 16 odst. 2 směrnice 2004/38/ES², a konkrétně ke zpřesnění slovního spojení „s občanem Unie“.
2. Toto ustanovení totiž stanovuje, že rodinní příslušníci občana Unie, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu a kteří s tímto občanem Unie nepřetržitě legálně pobývali po dobu pěti let v hostitelském členském státě, mají na území tohoto státu právo trvalého pobytu.
3. Ve sporu v původním řízení se jedná pouze o otázku, zda může státní příslušník třetího státu, manžel státní příslušnice Evropské unie, která využila svého práva volného pohybu, uplatňovat takové právo pobytu, jestliže během požadovaného období pěti let manželé žili ve společné domácnosti pouze dva roky a během zbývajících tří let žili odděleně s jinými partnery.
4. High Court (Irsko) se dále táže, zda je vnitrostátní soud v rámci žaloby na náhradu škody pro porušení unijního práva povinen zohlednit skutečnost, že pro účely určení, zda bylo porušení tohoto práva členským státem dostatečně závažné, bylo nezbytné položit předběžnou otázku týkající se unijního práva dotčeného ve sporu.
5. V tomto stanovisku vysvětlím, proč se domnívám, že čl. 16 odst. 2 směrnice 2004/38 musí být vykládán v tom smyslu, že se státní příslušník třetího státu, který je manželem občana Unie, může pro účely získání práva trvalého pobytu dovolávat období pobytu na území hostitelského členského státu před provedením této směrnice do právního řádu členských států, ačkoli je prokázáno, že manželé začali žít během tohoto období odděleně s jinými partnery.

1 — Původní jazyk: francouzština.

2 — Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS (Úř. věst. L 158, s. 77; Zvl. vyd. 05/05, s. 46).

6. Dále uvedu, proč podle mého názoru není vnitrostátní soud povinen v rámci žaloby na náhradu škody pro porušení unijního práva zohlednit skutečnost, že pro účely určení dostatečné závažnosti porušení tohoto práva členským státem bylo nezbytné položit předběžnou otázku týkající se unijního práva dotčeného ve sporu.

I – Právní rámec

A – Nařízení (EHS) č. 1612/68

7. Podle článku 10 nařízení Rady (EHS) č. 1612/68 ze dne 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství³, ve znění platném v době rozhodné z hlediska skutkového stavu v původním řízení:

„1. Právo usadit se společně s pracovníkem, který je státním příslušníkem jednoho členského státu a je zaměstnán na území jiného členského státu, mají bez ohledu na své státní občanství tyto osoby:

- a) jeho manžel nebo manželka a jejich potomci mladší 21 let nebo na něm závislí;
- b) příbuzní ve vzestupné linii pracovníka a jeho manžela nebo manželky, kteří jsou na nich závislí.

2. Členské státy umožní přijetí všech rodinných příslušníků, na které se nevztahuje ustanovení odstavce 1 a kteří jsou závislí na výše uvedeném pracovníkovi nebo s ním žijí v zemi posledního pobytu ve společné domácnosti.

3. Pro použití odstavců 1 a 2 musí mít pracovník pro svou rodinu ubytování, které se považuje za obvyklé pro tuzemské pracovníky v regionu, kde je zaměstnán, aniž by toto ustanovení mohlo vést k diskriminaci mezi vlastními pracovníky a pracovníky z jiných členských států.“

B – Směrnice 2004/38

8. Směrnice 2004/38 shrnuje a zjednodušuje právní předpisy Unie v oblasti volného pohybu osob a práva pobytu státních příslušníků Unie a jejich rodinných příslušníků. Touto směrnicí se rovněž mění nařízení č. 1612/68 a ruší se zejména článek 10 tohoto nařízení.

9. Uvedená směrnice totiž ruší povinnost občanů Unie získat povolení k pobytu, zavádí ve prospěch těchto občanů a jejich rodinných příslušníků právo trvalého pobytu a vymezuje možnost členských států omezit pobyt státních příslušníků jiných členských států na jejich území.

10. Článek 7 uvedené směrnice, nadepsaný „Právo pobytu po dobu delší než tři měsíce“, v odstavcích 1 a 2 stanoví:

„1. Všichni občané Unie mají právo pobytu na území jiného členského státu po dobu delší než tři měsíce, pokud:

- a) jsou v hostitelském členském státě zaměstnanými osobami nebo osobami samostatně výdělečně činnými; nebo

3 — Úř. věst. L 257, s. 2; Zvl. vyd. 05/01, s. 15.

- b) mají pro sebe a své rodinné příslušníky dostatečné prostředky, aby se po dobu svého pobytu nestali zátěží pro systém sociální pomoci hostitelského členského státu, a jsou účastníky zdravotního pojištění, kterým jsou v hostitelském členském státě kryta všechna rizika; nebo
- c)
  - jsou zapsáni u soukromého či veřejného subjektu, akreditovaného nebo financovaného hostitelským členským státem v souladu s jeho právními předpisy nebo správní praxí z prvotního důvodu studia, včetně odborné přípravy, a
  - jsou účastníky zdravotního pojištění, kterým jsou v hostitelském členském státě kryta všechna rizika, a prohlášením nebo jiným podobným prostředkem podle své volby ujistí příslušný vnitrostátní orgán, že mají dostatečné prostředky pro sebe a své rodinné příslušníky, aby se po dobu jejich pobytu nestali zátěží pro systém sociální pomoci hostitelského členského státu; nebo
- d) jsou rodinnými příslušníky doprovázejícími nebo následujícími občana Unie, který splňuje podmínky uvedené v písmenech a), b) nebo c).

2. Právo pobytu stanovené v odstavci 1 se vztahuje rovněž na rodinné příslušníky doprovázející nebo následující v hostitelském členském státě občana Unie, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu, za předpokladu, že tento občan Unie splňuje podmínky stanovené v odst. 1 písm. a), b) nebo c).“

11. Článek 16 směrnice 2004/38, nadepsaný „Obecné pravidlo pro občany Unie a jejich rodinné příslušníky“, zní následovně:

„1. Právo trvalého pobytu v hostitelském členském státě mají občané Unie, kteří tam nepřetržitě legálně pobývají po dobu pěti let. Toto právo není vázáno na splnění podmínek stanovených v kapitole III.

2. Odstavec 1 se vztahuje rovněž na rodinné příslušníky, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu a s občanem Unie v hostitelském členském státě nepřetržitě legálně pobývají po dobu pěti let.

3. Nepřetržitost pobytu není dotčena dočasnou nepřítomností po dobu nepřesahující celkem šest měsíců v roce, nepřítomností delšího trvání z důvodu plnění povinné vojenské služby ani souvislou nepřítomností po dobu nejvýše dvanácti měsíců z důležitých důvodů, například z důvodu těhotenství nebo narození dítěte, vážné nemoci, studia či odborné přípravy nebo vyslání do jiného členského státu nebo třetí země zaměstnavatelem.

4. Již nabyté právo trvalého pobytu může být ztraceno pouze z důvodu nepřítomnosti v hostitelském členském státě po dobu delší než dva po sobě jdoucí roky.“

12. Článek 35 směrnice 2004/38 stanoví, že členské státy mohou přijmout potřebná opatření k odepření, pozastavení nebo odnětí jakéhokoliv práva přiznaného touto směrnicí v případě zneužití práv nebo podvodu, například účelových sňatků. Veškerá taková opatření musí být přiměřená a spojená s procesními zárukami stanovenými v článcích 30 a 31.

13. Konečně se podle článku 38 směrnice 2004/38 s účinkem od 30. dubna 2006 zrušují články 10 a 11 nařízení č. 1612/68.

C – Irské právo

14. Nařízení o volném pohybu osob v Evropských společenstvích z roku 2006 [European Communities (Free Movement of Persons) Regulations 2006] (dále jen „nařízení z roku 2006“) provádí ustanovení směrnice 2004/38 do irského práva.

15. Článek 12 nařízení z roku 2006 zajišťuje provedení článku 16 této směrnice.

II – Skutkové okolnosti sporu v původním řízení

16. E. F. Ogieriakhi, nigerijský státní příslušník, přicestoval do Irska v květnu 1998, kdy požádal o politický azyl. V květnu 1999 uzavřel manželství s francouzskou státní příslušnicí L. Georges a vzal zpět svou žádost o azyl. Dne 11. října 1999 mu Minister for Justice and Equality (ministr spravedlnosti a rovnosti) udělil povolení k pobytu.

17. L. Georges v období od října 1999 do října 2004 pracovala nebo pobírala dávky sociálního zabezpečení.

18. Je nesporné, že E. F. Ogieriakhi a L. Georges žili od roku 1999 do roku 2001 společně na různých adresách v Dublinu (Irsko). Krátce po měsíci srpnu 2001 se však jejich manželství v průběhu jednoho roku rozpadlo a L. Georges opustila společnou domácnost a nastěhovala se k jinému muži. Následně opustil E. F. Ogieriakhi rovněž tuto domácnost a přistěhoval se k irské státní příslušnici C. Madden. Předkládající soud v tomto ohledu upřesňuje, že nelze s jistotou prokázat data těchto událostí, jisté je pouze to, že k nim došlo po srpnu 2001 a během roku 2002.

19. L. Georges a E. F. Ogieriakhi se rozvedli v lednu 2009. V červenci téhož roku uzavřel E. F. Ogieriakhi manželství s C. Madden a v roce 2012 získal naturalizaci irské státní občanství. L. Georges opustila v prosinci 2004 natrvalo irské území.

20. V září 2007 odmítl Minister for Justice and Equality na základě nařízení z roku 2006 přiznat E. F. Ogieriakhimu právo trvalého pobytu, neboť nebylo prokázáno, že L. Georges, která tehdy byla jeho manželkou, v této době ještě využívala práv, která jí příslušela na základě unijního práva. E. F. Ogieriakhi podal proti tomuto rozhodnutí odvolání, které bylo zamítnuto High Court v lednu 2008 z důvodu, že nařízení z roku 2006 se nepoužilo na pobyty předcházející jeho vstupu v platnost. V důsledku toho obdržel E. F. Ogieriakhi dne 24. října 2007 výpověď od státní poštovní společnosti An post, pro kterou začal pracovat dne 11. listopadu 2001, z důvodu, že neměl platné pracovní povolení, neboť mu irské orgány odmítly přiznat právo trvalého pobytu.

21. E. F. Ogieriakhi nepodal proti tomuto rozsudku odvolání ihned. Učinil tak až po vydání rozsudku Lassal⁴. Supreme Court (nejvyšší soud), který odmítl prodloužit lhůtu k podání odvolání, poznamenal, že Minister for Justice and Equality souhlasil s přezkumem rozhodnutí ze září 2007, kterým odmítl přiznat E. F. Ogieriakhimu právo trvalého pobytu, a uvedl, že E. F. Ogieriakhi se může domáhat svého nároku založeného na odpovědnosti státu za porušení unijního práva.

4 — C-162/09, EU:C:2010:592.

22. V listopadu 2011 přiznal Minister for Justice and Equality E. F. Ogieriakhimu právo pobytu, neboť splňoval všechny relevantní podmínky stanovené nařízením z roku 2006. E. F. Ogieriakhi tedy zahájil původní řízení u předkládajícího soudu, v jehož rámci se na základě rozsudku Francovich a další⁵ domáhá od Irska náhrady škody způsobené porušením unijního práva. Má totiž za to, že došlo k nesprávnému provedení ustanovení směrnice 2004/38 do irského práva. Tvrdí, že na základě tohoto nesprávného provedení utrpěl újmu z důvodu ukončení jeho pracovní smlouvy společností An post, založené na neexistenci práva trvalého pobytu v Irsku.

23. Předkládající soud se domnívá, že úspěch žaloby E. F. Ogieriakhiho z důvodu nesprávného provedení unijního práva závisí zejména na skutečnosti, zda měl žalobce v době, kdy obdržel výpověď, právo trvalého pobytu na základě směrnice 2004/38.

III – Předběžné otázky

24. Za těchto podmínek se High Court rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

- „1) Lze mít za to, že manžel občana Unie, který v rozhodné době nebyl státním příslušníkem členského státu, „s občanem Unie v hostitelském členském státě nepřetržitě legálně pobývá[l] po dobu pěti let“ ve smyslu čl. 16 odst. 2 směrnice 2004/38 [...], jestliže v květnu 1999 uzavřely tyto osoby manželství, v říjnu 1999 bylo uděleno právo pobytu, nejpozději počátkem roku 2002 se manželé dohodli žít odděleně a koncem roku 2002 již začali bydlet se zcela jinými partnery?
- 2) V případě kladné odpovědi na první otázku a s ohledem na to, že státní příslušník třetího státu, který uplatňuje právo trvalého pobytu podle čl. 16 odst. 2 [směrnice 2004/38] na základě nepřetržitého pobytu po dobu pěti let před rokem 2006, musí rovněž prokázat, že tento pobyt splňoval zejména podmínky čl. 10 odst. 3 nařízení [...] č. 1612/68, je třeba mít za to, že uvedené podmínky [...] nejsou splněny, jestliže občan Unie opustil během uvedeného pětiletého období společnou domácnost a že státní příslušník třetí země začal žít s jinou osobou v nové společné domácnosti, kterou neposkytoval ani nezajišťoval (bývalý) manžel-občan [Unie]?
- 3) V případě kladné odpovědi na první otázku a záporné odpovědi na druhou otázku: je pro účely posouzení, zda členský stát nesprávně provedl čl. 16 odst. 2 směrnice 2004/38 nebo jej obecně nesprávně použil, skutečnost, že vnitrostátní soud projednávající žalobu na náhradu škody pro porušení unijního práva považoval za nutné předložit žádost o rozhodnutí o předběžné otázce týkající se práva trvalého pobytu žalobce, sama o sobě faktorem, který tento soud musí zohlednit při určení, zda bylo porušení unijního práva zjevné?“

IV – Moje analýza

A – Úvodní poznámky

25. Podle mého názoru je třeba se zabývat první a druhou otázkou společně. Žalobce v původním řízení se totiž dovolává práva trvalého pobytu na základě čl. 16 odst. 2 směrnice 2004/38, které nabyl v období od roku 1999 do roku 2004. Toto období předcházelo datu uplynutí lhůty pro provedení této směrnice do právního řádu členských států, tedy 30. dubna 2006.

⁵ — C-6/90 a C-9/90, EU:C:1991:428.

26. Především tedy vyvstává otázka, zda lze pro účely výpočtu lhůty pěti let, požadované pro nabytí práva trvalého pobytu podle čl. 16 odst. 2 uvedené směrnice, zohlednit doby pobytu na území hostitelského členského státu v souladu s tehdy platným unijním právem, tedy v tomto případě s nařízením č. 1612/68, konkrétně s článkem 10 tohoto nařízení. Připomínám, že toto ustanovení přiznávalo manželovi pracovníka, který je státním příslušníkem členského státu, právo usadit se s ním v hostitelském členském státě za podmínky, že tento pracovník má pro svou rodinu ubytování, které se považuje za obvyklé pro tuzemské pracovníky v regionu, kde je zaměstnán.

27. Soudní dvůr již na tuto otázku odpověděl v rozsudku Lassal⁶. Rozhodl totiž, že „pro účely nabytí práva trvalého pobytu stanoveného v článku 16 směrnice 2004/38 [musí být] zohledněn nepřetržitý pobyt po dobu pěti let, ukončený před datem provedení této směrnice, tedy 30. dubna 2006, v souladu s předpisy práva Unie předcházejícími tomuto datu“⁷.

28. Dosah tohoto rozsudku byl nedávno upřesněn v rozsudku Alarape a Tijani⁸. V něm totiž Soudní dvůr uvedl, že pro účely nabytí práva rodinných příslušníků občana Unie, kteří nemají státní příslušnost žádného členského státu, na trvalý pobyt ve smyslu směrnice 2004/38 mohou být vzaty v úvahu pouze doby pobytu, které splňují podmínky stanovené touto směrnicí⁹. Soudní dvůr kromě toho připomenul, že účelem směrnice 2004/38 je překonat odvětvový a rozdrobený přístup k právu volného pohybu a pobytu, aby byl výkon tohoto práva usnadněn, a to vypracováním jediného legislativního aktu, který bude kodifikovat a revidovat nástroje unijního práva předcházející této směrnicí, a dále že tato směrnice stanovila postupný systém, pokud jde o právo pobytu v hostitelském členském státě, který v podstatě přebírá fáze a podmínky stanovené v jednotlivých nástrojích unijního práva a judikatuře, jež předcházejí této směrnicí, a vede k přiznání práva trvalého pobytu¹⁰. Soudní dvůr tedy uvedl, že pojem „předpisy unijního práva předcházející“ směrnicí 2004/38, o který jde v bodě 40 rozsudku Lassal (EU:C:2010:592), musí být tedy chápán tak, že se vztahuje k nástrojům, které tato směrnice kodifikovala, revidovala a zrušila, a nikoliv k takovým nástrojům, jako je článek 12 nařízení č. 1612/68, které touto směrnicí nebyly ovlivněny¹¹.

29. Z této judikatury vyvozují následující závěry. Hovoří-li se o dřívějších předpisech, které je nutno zohlednit při počítání doby pobytu, může se jednat pouze o předpisy kodifikované, revidované nebo zrušené směrnicí 2004/38, a nikoli o nástroje, které touto směrnicí nebyly ovlivněny. Vzhledem k tomu, že článek 10 nařízení č. 1612/68 patří mezi ustanovení, která byla zrušena v důsledku vstupu této směrnice v platnost, lze pro účely výpočtu pětileté lhůty stanovené v čl. 16 odst. 2 této směrnice zohlednit na základě článku 10 tohoto nařízení pouze období pobytu před uplynutím lhůty pro provedení této směrnice za podmínek odpovídajících podmínkám stanoveným směrnicí 2004/38.

30. V důsledku toho je nutno chápat první a druhou otázku předkládajícího soudu následovně: Musí být čl. 16 odst. 2 směrnice 2004/38 vykládán v tom smyslu, že státní příslušník třetího státu, který je manželem nebo manželkou občana Unie, se může pro účely získání práva trvalého pobytu dovolávat doby pobytu na území hostitelského členského státu před provedením této směrnice do právního řádu členských států, je-li prokázáno, že během tohoto období začali manželé žít odděleně s jinými partnery?

6 — EU:C:2010:592.

7 — Bod 40. Kurziva doplněna autorem tohoto stanoviska.

8 — C-529/11, EU:C:2013:290.

9 — Bod 42.

10 — Bod 46.

11 — Bod 47.

B – *K první a druhé otázce*

31. Nejprve vyvstává otázka, zda si E. F. Ogieriakhi během sporného období zachoval postavení „rodinného příslušníka“ ve smyslu čl. 2 bodu 2 písm. a) směrnice 2004/38. Připomínám totiž, že článek 3 této směrnice, nadepsaný „Oprávněné osoby“, v odstavci 1 stanoví, že se vztahuje na všechny občany Unie, kteří se stěhují do jiného členského státu, než jehož jsou státními příslušníky, nebo v takovém členském státě pobývají, a na jejich rodinné příslušníky ve smyslu čl. 2 bodu 2 této směrnice, kteří je v tomto členském státě doprovázejí nebo následují.

32. Ačkoli byli L. Georges a E. F. Ogieriakhi manželé až do roku 2009, po dvou letech manželství přestali žít společně a přestěhovali se k jiným partnerům. Pro účely předejití jakýmkoli případným pochybnostem je v tomto ohledu důležité upřesnit, že nikde, ať již v žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, či v jiných procesních písemnostech, se neuvádí, že manželství L. Georges a E. F. Ogieriakhi bylo účelové.

33. Vyvstává tedy otázka, zda byl E. F. Ogieriakhi, který se dovolává práv podle směrnice 2004/38, během sporného období nadále rodinným příslušníkem L. Georges.

34. S ohledem na judikaturu je podle mého názoru nepochybné, že E. F. Ogieriakhiho lze považovat během tohoto období za rodinného příslušníka L. Georges. Z rozsudku Iida¹² totiž vyplývá, že pokud příslušný orgán neukončil manželství, může být státní příslušník třetího státu, který je manželem občana Unie, považován za jeho rodinného příslušníka ve smyslu čl. 2 bodu 2 písm. a) směrnice 2004/38¹³.

35. Dále připomínám, že Soudní dvůr v bodě 34 rozsudku Alarape a Tijani (EU:C:2013:290) rozhodl, že pro použití čl. 16 odst. 2 směrnice 2004/38 je třeba konstatovat, že nabytí práva rodinných příslušníků občana Unie, kteří nemají státní příslušnost žádného členského státu, na trvalý pobyt závisí každopádně na okolnosti, zda sám tento občan splňuje podmínky stanovené v čl. 16 odst. 1 této směrnice a zda kromě toho uvedení rodinní příslušníci s tímto občanem během dotčené doby pobývali. Kromě toho je podle judikatury pojem legálního pobytu, který je vyjádřen výrazem „legálně pobývají“ uvedeným v tomto ustanovení, třeba chápat jako pobyt v souladu s podmínkami stanovenými touto směrnicí, a zejména podmínkami stanovenými v čl. 7 odst. 1 této směrnice¹⁴.

36. Je tudíž třeba určit, zda L. Georges, státní příslušnice Unie a manželka E. F. Ogieriakhiho, během sporného období skutečně splňovala tyto podmínky. V tomto ohledu z žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce vyplývá, že tomu tak skutečně je. Je totiž nesporné, že L. Georges měla během tohoto období postavení „pracovníka“ ve smyslu unijního práva účinného v době, kdy nastaly skutkové okolnosti sporu v původním řízení. V důsledku toho splnila podmínku stanovenou v čl. 7 odst. 1 písm. a) směrnice 2004/38. Vzhledem k tomu, že předkládající soud kromě toho upřesňuje, že L. Georges nepřetržitě legálně pobývala na území hostitelského členského státu po dobu pěti let, získala právo trvalého pobytu podle čl. 16 odst. 1 této směrnice.

37. Vzhledem k tomu, že L. Georges požívala práva trvalého pobytu, se E. F. Ogieriakhi domnívá, že mu jakožto jejímu rodinnému příslušníku, který s ní legálně pobýval během sporného období, rovněž přísluší právo trvalého pobytu na základě čl. 16 odst. 2 uvedené směrnice. Příslušné orgány však zastávají stanovisko, že v době rozhodné z hlediska skutkového stavu sporu v původním řízení nebyly splněny požadavky čl. 10 odst. 3 nařízení č. 1612/68, neboť L. Georges neposkytla ani nezajistila E. F. Ogieriakhimu ubytování, které se ve smyslu tohoto ustanovení považuje za „obvyklé“. Tyto

12 — C-40/11, EU:C:2012:691.

13 — Viz body 57 až 60.

14 — Bod 35 tohoto rozsudku.

orgány mají za to, že vzhledem k tomu, že nebylo poskytnuto ubytování považované za obvyklé, nevzniklo E. F. Ogieriakhimu během sporného období právo pobytu, a nelze tudíž vycházet z toho, že posledně uvedený legálně pobýval na území hostitelského členského státu ve smyslu čl. 16 odst. 2 směrnice 2004/38, a nemůže tudíž požívat právo trvalého pobytu.

38. S touto analýzou nesouhlasím.

39. Připomínám totiž, že v rozsudku Diatta¹⁵ Soudní dvůr rozhodl, že článek 10 nařízení č. 1612/68, který stanoví, že rodinný příslušník migrujícího pracovníka má právo usadit se s pracovníkem, nevyžaduje, aby dotyčný rodinný příslušník s migrujícím pracovníkem trvale pobýval, ale pouze to, aby ubytování, které pracovník má, mohlo být považováno za obvyklé pro jeho rodinu, jak stanoví třetí odstavec tohoto článku. Nelze tedy implicitně připustit požadavek, aby rodina musela trvale bydlet ve společné domácnosti¹⁶. Kromě toho Soudní dvůr dodal, že manželský svazek není možné považovat za ukončený, pokud ho neukončil příslušný orgán. To není případ manželů, kteří jednoduše žijí odděleně, i když s úmyslem se později rozvést¹⁷.

40. V rozsudku Komise v. Německo¹⁸ navíc Soudní dvůr uvedl, že podmínka mít k dispozici ubytování považované za obvyklé platí jen jako podmínka přijetí každého rodinného příslušníka u pracovníka a že po sloučení rodiny se situace migrujícího pracovníka nemůže odlišovat od situace tuzemských pracovníků z hlediska požadavků na ubytování¹⁹. Soudní dvůr dále uvedl, že neodpovídá-li již ubytování považované za obvyklé při příchodu rodinných příslušníků migrujícího pracovníka tomuto požadavku v důsledku nové události, jako je narození nebo dosažení plnoletosti dítěte, nemohou být opatření, která je třeba případně přijmout vůči rodinným příslušníkům pracovníka, odlišná od opatření vyžadovaných od vlastních státních příslušníků a vést k diskriminaci mezi vlastními státními příslušníky a státními příslušníky Unie²⁰.

41. Podle mého názoru z těchto dvou rozsudků vyplývají následující závěry. Podmínka, aby měl pracovník k dispozici obvyklé ubytování pro své rodinné příslušníky, vyžadovaná v čl. 10 odst. 3 nařízení č. 1612/68, je předpokladem pro přijetí jeho rodiny. Cílem tohoto předpokladu je zajistit, aby chtěl dotyčný pracovník především dosáhnout sloučení rodiny a nebyl odrazen od výkonu svého práva volného pohybu. Po sloučení rodiny však již nelze požadovat trvalé soužití těchto rodinných příslušníků po celou dobu legálního pobytu na území hostitelského členského státu. Nepředvídatelné okolnosti, ke kterým může dojít v životě kohokoli a které mohou manžele rozdělit, nemohou mít za následek, že tyto osoby budou zbaveny práv vyplývajících z unijních předpisů.

42. Požadavek, aby dotyčné osoby trvale žily v jedné domácnosti, podle mého názoru představuje zásah do jejich soukromého a rodinného života, což je v rozporu s článkem 7 Listiny základních práv Evropské unie. Úkolem státních orgánů není určovat koncept partnerského života nebo konkrétní životní styl státních příslušníků jiných členských států a jejich rodinných příslušníků a to tím spíše že pro jejich vlastní státní příslušníky takový požadavek neplatí.

43. Domnívám se tudíž, že osobní vztahy mezi manželi a podmínky ubytování po přijetí manžela státního příslušníka třetího státu na území hostitelského členského státu jsou pro účely udělení práva pobytu tomuto manželovi irelevantní.

15 — 267/83, EU:C:1985:67.

16 — Bod 18.

17 — Bod 20.

18 — 249/86, EU:C:1989:204.

19 — Bod 12.

20 — Bod 13.

44. V důsledku toho jsou požadavky stanovené v článku 10 nařízení č. 1612/68 splněny i tehdy, jestliže pracovník, který je státním příslušníkem členského státu, a jeho manžel, státní příslušník třetího státu, začali žít odděleně, jak je tomu ve sporu v původním řízení. Z toho podle mého názoru vyplývá, že pobyt E. F. Ogieriakhiho byl v souladu s unijním právem účinným v době, kdy nastaly skutkové okolnosti sporu v původním řízení.

45. Otázkou však zůstává, zda tato období pobytu podle čl. 10 odst. 3 nařízení č. 1612/68 splňují podmínky čl. 16 odst. 2 směrnice 2004/38 v rozsahu, v němž uvedené ustanovení vyžaduje, aby rodinný příslušník občana Unie „s“ tímto občanem nepřetržitě legálně pobýval po dobu pěti let.

46. Podle mého názoru tomu tak je. V rozsudku Onuekwere²¹ totiž Soudní dvůr uvedl, že předložka „s“, použitá v čl. 16 odst. 2 této směrnice, zdůrazňuje podmínku, aby uvedení rodinní příslušníci občana Unie, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu, tohoto občana doprovázeli nebo ho následovali²². Jak jsem již uvedl v bodech 38 až 41 svého stanoviska ve věci Onuekwere²³, nelze ji tedy vykládat doslovně a nevyžaduje společné bydlení manželů v jedné domácnosti. Zdůrazňuje pouze skutečnost, že rodinný příslušník musí k tomu, aby byl považován za „oprávněnou osobu“ podle uvedené směrnice ve smyslu čl. 3 odst. 1 této směrnice, doprovázet nebo následovat občana Unie na území hostitelského členského státu²⁴. Státní příslušník třetího státu, který je rodinným příslušníkem občana Unie a pobývá na území jiného členského státu, než je hostitelský členský stát, na jehož území pobývá tento občan, by tudíž nesplňoval požadavek pobývání „s“ občanem Unie, uvedený v čl. 16 odst. 2 směrnice 2004/38, neboť by nebyl považován za rodinného příslušníka doprovázejícího nebo následujícího občana Unie. Oproti tomu po splnění první podmínky doprovázet nebo následovat občana Unie na území hostitelského členského státu již nehraje roli, zda spolu manželé žijí, či nikoli.

47. Takový výklad podle mého názoru neodporuje smyslu a účelu článku 16 této směrnice. Cílem práva trvalého pobytu je totiž podpořit sociální soudržnost a prohloubit smysl pro občanství Unie. Základním prvkem nabytí tohoto práva pobytu je tedy integrace občana Unie a jeho rodinného příslušníka v hostitelském členském státě²⁵, přičemž nepřetržitost legálního pobytu odpovídá povinnosti integrace, která předchází nabytí práva trvalého pobytu²⁶. Osobní vztahy manželů a jejich životní volba však podle mého názoru nesvědčí o stupni integrace těchto osob. Případ E. F. Ogieriakhiho je ostatně dokonalou ilustrací tohoto konstatování. Jeho životní příběh totiž ukazuje, že se ihned po svém příchodu dokázal integrovat do společnosti hostitelského členského státu. Až do svého propuštění, ke kterému došlo z důvodu neexistence práva trvalého pobytu, pracoval od listopadu 2001 do října 2007 ve veřejném podniku a úspěšně absolvoval studium práv.

48. Ze všech předcházejících skutečností tedy vyplývá, že pokud nebyl manželský svazek ukončen příslušným orgánem, manžel občana Unie, státní příslušník třetího státu, který doprovázel nebo následoval tohoto občana na území hostitelského členského státu a který s ním nepřetržitě legálně pobýval po dobu pěti let, musí mít právo trvalého pobytu, a to dokonce i v případě, že manželé začali žít odděleně.

49. Podle mého názoru svědčí ve prospěch takového výkladu ještě jedna skutečnost. Článek 13 odst. 2 první pododstavec písm. a) směrnice 2004/38 totiž stanoví, že rozvod nebo prohlášení manželství za neplatné ani ukončení registrovaného partnerství nevede ke ztrátě práva pobytu rodinných příslušníků občana Unie, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu, pokud manželství nebo registrované partnerství trvalo před zahájením řízení o rozvodu nebo o prohlášení manželství za

21 — C-378/12, EU:C:2014:13.

22 — Bod 23.

23 — C-378/12, EU:C:2013:640.

24 — V tomto smyslu viz rozsudek Iida (EU:C:2012:691, bod 61).

25 — Viz rozsudek Onuekwere (EU:C:2014:13, body 24 a 25).

26 — Tamtéž (bod 30).

neplatné nebo před ukončením registrovaného partnerství alespoň tři roky, z toho nejméně jeden rok v hostitelském členském státě. Článek 13 odst. 2 druhý pododstavec této směrnice kromě toho uvádí, že právo pobytu dotyčných osob, které nezískaly právo trvalého pobytu, je podmíněno zejména prokázáním skutečnosti, že jsou zaměstnanými osobami nebo osobami samostatně výdělečně činnými nebo že mají pro sebe a své rodinné příslušníky dostatečné prostředky, aby se po dobu svého pobytu nestali zátěží pro systém sociální pomoci hostitelského členského státu. Podle článku 18 uvedené směrnice kromě toho rodinní příslušníci občana Unie, na něž se vztahuje čl. 13 odst. 2 směrnice 2004/38, kteří splňují podmínky uvedeného ustanovení, nabývají právo trvalého pobytu poté, co v hostitelském členském státě nepřetržitě legálně pobývali po dobu pěti let.

50. Lze tedy shrnout, že státnímu příslušníku třetího státu, který je manželem občana Unie a který s ním byl v manželském svazku nejméně tři roky, z čehož jeden rok strávil na území hostitelského členského státu, zůstává zachováno jeho právo pobytu a může získat právo trvalého pobytu, pokud splňuje výše uvedené podmínky, a to i tehdy, jestliže byl manželský svazek ukončen příslušným orgánem.

51. Je tudíž třeba konstatovat, že kdyby státní příslušník třetího státu, který je v situaci E. F. Ogieriakhiho, nemohl požívat práva trvalého pobytu, byl by tento státní příslušník, u kterého bylo prokázáno, že si zachoval své postavení rodinného příslušníka občana Unie vzhledem k tomu, že manželský svazek nebyl ukončen příslušným orgánem, značně znevýhodněn ve srovnání se státním příslušníkem třetího státu, který by přestal být považován za rodinného příslušníka občana Unie ve smyslu čl. 2 bodu 2 písm. a) směrnice 2004/38, ale splňoval by podmínky čl. 13 odst. 2 této směrnice.

52. Státní příslušník třetího státu, který je rodinným příslušníkem občana Unie, by tak měl méně práv a požíval by nižší ochrany na základě unijního práva než státní příslušník třetího státu, který již nemá k občanu Unie žádnou vazbu. Takový výklad by odporoval smyslu a účelu uvedené směrnice spočívajícímu v přiznání práva svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států všem občanům Unie v objektivně existujících podmínkách svobody a důstojnosti tím, že se toto právo přiznává také jejich rodinným příslušníkům bez ohledu na jejich státní příslušnost²⁷.

53. S ohledem na všechny předcházející úvahy mám za to, že čl. 16 odst. 2 směrnice 2004/38 musí být vykládán v tom smyslu, že se státní příslušník třetího státu, který je manželem občana Unie, může pro účely získání práva trvalého pobytu dovolávat období pobytu na území hostitelského členského státu před provedením této směrnice do právního řádu členských států, a to i v případě, že je prokázáno, že manželé během tohoto období začali žít odděleně s jinými partnery.

C – Ke třetí otázce

54. Podstatou třetí otázky předkládajícího soudu je, zda je vnitrostátní soud v rámci žaloby na náhradu škody pro porušení unijního práva povinen zohlednit skutečnost, že před určením, zda došlo k dostatečně závažnému porušení tohoto práva členským státem, bylo nutno předložit žádost o rozhodnutí o předběžné otázce týkající se unijního práva dotčeného ve sporu.

55. Připomínám, že unijní právo přiznává jednotlivcům za určitých podmínek právo na náhradu škod způsobených porušením unijního práva. Podle ustálené judikatury Soudního dvora je systému smluv, na kterých je Unie založena, vlastní zásada odpovědnosti státu za škody způsobené jednotlivcům v důsledku porušení unijního práva, které mu lze přičíst²⁸.

²⁷ — Viz bod 5 odůvodnění směrnice 2004/38.

²⁸ — Viz rozsudek Leth (C-420/11, EU:C:2013:166, bod 40 a citovaná judikatura).

56. V tomto ohledu Soudní dvůr opakovaně rozhodl, že poškození jednotlivci mají nárok na náhradu škody, pokud jsou splněny tři podmínky: cílem porušené unijní právní normy je přiznat práva těmto jednotlivcům, porušení této normy je dostatečně závažné a existuje přímá příčinná souvislost mezi tímto porušením normy a škodou způsobenou jednotlivcům²⁹.

57. Pokud jde o druhou podmínku, která je předmětem třetí otázky, je třeba připomenout, že rozhodujícím kritériem pro posouzení toho, zda je porušení unijního práva dostatečně závažné, je kritérium zjevného a závažného nedodržení mezi posuzovací pravomoci orgánem Unie³⁰.

58. Za účelem určení, zda je tato podmínka splněna, musí vnitrostátní soud, jemuž byla předložena žaloba na náhradu škody, v tomto ohledu vzít v úvahu veškeré skutečnosti charakterizující situaci, která mu byla předložena, a zejména stupeň jasnosti a přesnosti porušeného pravidla, zda k porušení došlo záměrně, omluvitelnou nebo neomluvitelnou povahu nesprávného právního posouzení, případně postoj zaujatý orgánem Unie, jakož i nesplnění povinnosti dotčeným soudem obrátit se na Soudní dvůr s žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce podle čl. 267 třetího pododstavce SFEU³¹.

59. Znamená tedy skutečnost, že Soudnímu dvoru byla za účelem získání výkladu ustanovení unijního práva předložena předběžná otázka, že se nejedná o dostatečně závažné porušení unijního práva? Bylo by totiž možné mít za to, že byla-li taková otázka položena, znamená to, že dotčené ustanovení bylo nepřesné a připouštělo různé způsoby výkladu, což by představovalo rozhodující prvek v posouzení vnitrostátního soudu.

60. Domnívám se však, že tomu tak nemůže být, a to z důvodu, který považuji za zásadní.

61. Řízení o předběžné otázce stanovené v článku 267 SFEU zavádí skutečný dialog, reálnou spolupráci mezi vnitrostátními soudy a Soudním dvorem. Tato spolupráce je klíčová pro zajištění jednotného použití unijního práva ve vnitrostátních právních řádech. Jak uvedl generální advokát Léger, „Soudní dvůr svěřuje vnitrostátnímu soudu klíčovou roli při provádění práva Společenství a při ochraně práv, která z něho vyplývají jednotlivcům. Vnitrostátní soud je navíc běžně označován výrazem ‚obecný soud Společenství‘“³².

62. Podle mého názoru by tato klíčová role „obecného soudu Společenství“ mohla být ohrožena, pokud bychom připustili, že pouhá skutečnost, že vnitrostátní soud předložil žádost o rozhodnutí o předběžné otázce za účelem výkladu ustanovení unijního práva, postačuje k závěru, že nejde o dostatečně závažné porušení unijního práva zakládající odpovědnost členského státu. Takový následek, který by byl v konečném důsledku závazný pro vnitrostátní soud, by mohl vést k zastavení dialogu mezi tímto soudem a unijním soudem. Za tohoto předpokladu by totiž mohl být vnitrostátní soud, který by chtěl před tím, než uloží členskému státu povinnost nahradit škodu, předložit žádost o rozhodnutí o předběžné otázce, aby se ujistil o svém výkladu unijního práva, odrazen od jejího položení. Obecně nemůže pouhá skutečnost, že byla předložena otázka, omezit svobodu soudu rozhodujícího ve věci samé. Vnitrostátní soud nalezne podněty, které zohlední ve své volné úvaze, nikoli v otázce předložené Soudnímu dvoru, ale v odpovědi jím poskytnuté.

63. Pro účely zachování mechanismu zavedeného článkem 267 SFEU a klíčové role vnitrostátních soudů při provádění unijního práva mám tudíž za to, že v rámci žaloby na náhradu škody pro porušení unijního práva není vnitrostátní soud povinen zohlednit skutečnost, že bylo nutné předložit žádost o rozhodnutí o předběžné otázce týkající se unijního práva dotčeného ve sporu s cílem určit, zda bylo porušení tohoto práva členským státem dostatečně závažné.

29 — Tamtéž (bod 41 a citovaná judikatura).

30 — Viz rozsudek *Brasserie du pêcheur a Factortame* (C-46/93 a C-48/93, EU:C:1996:79, bod 55).

31 — Viz rozsudek *Traghetti del Mediterraneo* (C-173/03, EU:C:2006:391, bod 32 a citovaná judikatura).

32 — Viz bod 66 jeho stanoviska ve věci *Köbler* (C-224/01, EU:C:2003:207).

V – Závěry

64. Na základě výše uvedeného navrhuji Soudnímu dvoru, aby na předběžné otázky položené High Court odpověděl následujícím způsobem:

- „1) Článek 16 odst. 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS musí být vykládán v tom smyslu, že státní příslušník třetího státu, který je manželem občana Unie, se může pro účely získání práva trvalého pobytu dovolávat období pobytu na území hostitelského členského státu před provedením této směrnice do právního řádu členských států, a to i v případě, že je prokázáno, že manželé během tohoto období začali žít odděleně s jinými partnery.
- 2) V rámci žaloby na náhradu škody pro porušení unijního práva není vnitrostátní soud povinen zohlednit skutečnost, že bylo nutné předložit žádost o rozhodnutí o předběžné otázce týkající se unijního práva dotčeného ve sporu s cílem určit, zda bylo porušení tohoto práva členským státem dostatečně závažné.“